

Олена Газізова
кандидат історичних наук,
завідувач відділу освітніх технологій
та популяризації українознавства
Науково-дослідного інституту українознавства, м. Київ

ORCID: 0000-0002-5353-5637
email: olena.gazizova@ukr.net

ДЕРЖАВНІ ПРІОРИТЕТИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПРЕДСТАВНИКАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ: ОСВІТНІЙ КОНТЕНТ

Анотація. Важливою підставою подальшого збереження українства в Україні та за кордоном є субстанційно-духовні надбання й етнонаціональні традиційні виміри, які становлять основу національного буття України та дозволяють відчувати постійний зв'язок з Батьківщиною. Українство за кордоном є важливим елементом політики нашої держави, адже від того, наскільки українська влада усвідомлює значимість закордонних діаспор та свою відповідальність перед закордонним українством безпосередньо залежить утвердження національних інтересів України на міжнародній арені.

Дослідження зорієнтоване на визначенні проблем українського шкільництва за кордоном в контексті формування і збереження етнонаціональної ідентичності. Проаналізовано проблеми рідномовної освіти молодого покоління представників української діаспори. Зазначено, що закордонним українцям притаманний такий структурно складний феномен, як етнонаціональна ідентичність – вони усвідомлюють себе представниками української нації (національний чинник), перебуваючи у протистоянні етнічній асиміляції в країнах поселення, тобто зберігають свою мову, традиційну культуру, етнічну самосвідомість (етнічний чинник), підтримують розбудову України й розвиток україністики в світі (державотворчий чинник).

У статті актуалізується увага на пріоритетах державної політики щодо закордонного українства, діяльності державних інституцій у забезпеченні освітніх та культурно-інформаційних потреб. Відсутність системної роботи української влади із захисту інтересів своїх співвітчизників за кордоном, дієвої підтримки культурно-освітніх осередків та культурно-інформаційних проектів посилює процес асиміляції закордонних діаспор. Зокрема, сьогодні фактично відсутні навчальні підручники та посібники для шкіл українознавства за кордоном. Це є суттєвою проблемою для вчителів, які змушені адаптувати малоприматні для закордоння підручники, рекомендовані МОН для використання в закладах освіти України. Через брак державної підтримки і забезпечення українського освітнього процесу за кордоном вчительська спільнота намагається шляхом консолідації зусиль самостійно шукати шляхи виходу з цієї ситуації.

Ключові слова: етнонаціональна ідентичність, українська діаспора, рідномовна освіта, національні цінності, українська культура, національна свідомість, українознавство.

Olena Hazizova
Ph.D. in History
Head of the Department of Educational Technologies
and Popularization of Ukrainian Studies,
Research Institute of Ukrainian Studies, Kyiv

STATE PRIORITIES IN PRESERVATION OF ETHNONATIONAL IDENTITY BY THE REPRESENTATIVES OF UKRAINIAN DIASPORA: EDUCATIONAL CONTENT

Abstract. The legacy of substance and spirit, as well as traditional ethnonational dimensions, which are fundamental for the national being of Ukraine and allow feeling a constant connection with the Motherland, form an essential foundation for the further representation of Ukrainians and their culture in Ukraine and abroad.

The article is devoted to research of modern state of Ukrainian school membership abroad, especially in the context of ethnical and national identity formation and preservation. Problems of native language education of the young generation of Ukrainian Diaspora representatives are analyzed. It is indicated that many Ukrainians who don't live on Ukraine ground have such structure complicated phenomenon as ethnical and national identity. They recognize themselves as the representatives of Ukrainian nation (national factor), withstand to ethnical assimilation in

the countries of settlement and preserve their language, traditional culture, ethnical self-consciousness (ethnical factor), support building up of Ukraine and development of Ukrainian studies in the world (state build factor).

The article focuses on the priorities of the state policy regarding Ukrainians abroad, the activities of state institutions aimed at meeting their educational, cultural, and information needs. As the Ukrainian authorities do not systematically protect the interests of their foreign compatriots and do not provide adequate support of cultural and educational centers as well as cultural and information projects, the process of foreign diasporas' assimilation intensifies.

Today, in particular, there are virtually no Ukrainian studies textbooks and manuals for schools abroad. This constitutes a significant problem for teachers who are forced to adapt textbooks developed for educational institutions in Ukraine and are not very suitable for foreign countries. Due to the lack of state support of the Ukrainian educational process abroad, the teaching community is trying to consolidate efforts to solve this problem.

Keywords: *ethnical and national identity, Ukrainian Diaspora, native language education, national values, Ukrainian culture, national consciousness, Ukrainian studies.*

Постановка проблеми. В Україні в умовах воєнної агресії РФ та інформаційно-психологічного впливу, нав'язуванні чужої ідентичності відбуваються активні зміни у суспільній свідомості, у системі цінностей, ідеалів та поширенні патріотичних настроїв. Важливу роль в цьому процесі відіграють законодавчі ініціативи, спрямовані на посилення єдності українського суспільства, формування національних ціннісно-сміслових ідентитетів світового українства.

У сучасних реаліях, коли фактично кожний третій українець проживає за межами етнічної держави, українство за кордоном є важливим елементом політики нашої держави, адже від того, наскільки українська влада усвідомлює значимість закордонних діаспор та свою відповідальність перед закордонним українством безпосередньо залежить утвердження національних інтересів та відстоювання геополітичних пріоритетів України.

Вирішальну роль у збереженні етнонаціональної ідентичності у багатонаціональному іншомовному культурному середовищі відіграють рідномовні заклади освіти різних типів, оскільки саме вони покликані прищепити любов до рідної мови, культури, історії, плекати патріотичні почуття та етнічні ідентитети української молоді.

Аналіз наукових публікацій. Засади вироблення державної політики у сфері розвитку та підтримки українського шкільництва за кордоном стали об'єктом уваги вітчизняних вчених Л. Божук, Т. Бевз, Л. Мазуки, Я. Турчин та інших.

Дослідженню сучасного стану українського шкільництва за кордоном в контексті формування і збереження етнонаціональної ідентичності присвячені праці І. Форостюк, Л. Сорочук, С. Бойко, І. Ключковської, О. Кравченко.

Зокрема, Л. Сорочук розкриває значення етнокультурної традиції як консолідуючого потенціалу у формуванні національної ідентичності в українців зарубіжжя: «Перебуваючи далеко за межами України, зарубіжні українці залишаються носіями і творцями української культури, народних традицій, відтворюючи це у своїй повсякденній діяльності» [12, с. 189].

На думку Л. Божук, сьогодні визначальним чинником збереження етнокультурної самобутності,

як засвідчує досвід закордонних українців, є шкільництво – система національної освіти, яка дає не лише знання рідної мови, але й забезпечує національне виховання, яке є samozрозумілою життєвою необхідністю для розвитку нації [1, с. 198]. На важливості науково-освітньої комунікації між Україною і діаспорою наголошує С. Бойко: «... саме сфера освіти й науки у найскладніші часи перехідних, кризових періодів державобудівництва, суспільних суперечностей залишалася консолідуючою, стабілізуючою силою, зберігала потенціал і для національного відродження, і для громадянського миру, і для суспільно-політичного, і для соціально-економічного розвитку, і для стимулювання інтеграційних процесів у глобальному світі, й заклала основи для цивілізаційного поступу» [2, с. 113].

Мета статті. Дослідження спрямоване на визначення проблемного поля державної політики України, діяльності науково-освітніх інституцій щодо забезпечення освітніх та культурно-інформаційних потреб закордонного українства.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна має одну з найбільших діаспор (близько 20 млн. осіб) за кордоном. При цьому, за визначенням науковців, українська діаспора є однією з найбільш консолідованих і структурованих в світі. Для багатьох українців, які проживають за межами материкової держави, притаманний такий складний феномен, як етнонаціональна ідентичність – вони усвідомлюють себе представниками української нації (національний чинник), перебуваючи у протистоянні етнічній асиміляції в країнах поселення, тобто зберігають свою мову, традиційну культуру, етнічну самосвідомість (етнічний чинник), підтримують розбудову України й розвиток україністики у світі (державотворчий чинник) [9, с. 220].

Збереженню етнонаціональної ідентичності українців за кордоном сприяють такі фактори, як родина, церква, шкільництво, громадські організації, країна проживання, зв'язок з Батьківщиною. Кожен із цих факторів може бути визначальним залежно від міграційного законодавства країни проживання, чисельності та сформованості української діаспори на території певної країни, компактності поселення, характеру еміграції (політична, економічна, трудова)

та ін. У країнах західного світу найпотужнішим фактором формування і збереження української ідентичності стала українська освіта. Завдяки зусиллям національно свідомих представників української діаспори створено широку мережу українського шкільництва: приватні навчальні заклади – школи українознавства, рідні школи в США, Австралії, Аргентині, Бразилії, Великобританії; доповняльні школи в Німеччині; державні двомовні загальноосвітні школи в Канаді тощо. Функціонують також українознавчі студії та кафедри української мови в університетах (Гарвардський, Пенсільванський, Каліфорнійський, Колумбійський, Іллінойський, Оттавський та ін.) [9, с. 221].

Фактично в кожній країні, яка має сильну українську діаспору, діють громадські організації, які опікуються проблемами рідномовної освіти, наприклад, «Шкільна рада» у США, координацію роботи навчально-виховного процесу в діаспорі покликана здійснювати Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада (СКВОР) при Світовому Конгресі Українців.

На сьогодні в українському зарубіжжі існує декілька типів українських шкіл. Міністерство освіти і науки України створило базу даних українознавчих шкіл за кордоном, згрупувавши їх у 5 категорій. Це школи, в яких викладання здійснюється українською мовою; школи, в яких вивчаються українознавчі предмети; загальноосвітні навчальні заклади, в яких вивчається українська мова; навчальні заклади, в яких українська мова вивчається факультативно; недільні та суботні школи, які є найчисленнішими; дитячі дошкільні заклади, що мають україномовні групи [7, с. 355].

Нині в Україні створена нормативно-правова база роботи з українськими громадами за кордоном, яка спрямована на задоволення їхніх культурних потреб. Зокрема, у Законі України «Про правовий статус закордонних українців» (2004) зазначається: «Відповідно до статті 12 Конституції України держава дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за її межами» [4]. 22 жовтня 2016 року Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич під час свого виступу на форумі, присвяченому розвитку суспільного життя новітніх українських мігрантів в Європі, наголосила, що Міністерство освіти і науки України розвиватиме українську мову не лише в середині держави, а й за кордоном, МОН готове йти на зустріч українським громадам за кордоном та допомагати їм [10]. У 2018 р. розроблена й затверджена Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2020 року. У даний час термін її дії завершився, на розгляд подано новий проєкт програми. У новому Законі України від 16.01.2020 № 463-ІХ «Про повну загальну середню освіту» звертається увага, що держава сприяє створенню та функціонуванню за кордоном закладів загальної середньої освіти, в яких навчання здійснюється українською мовою або вивчається українська мова» [5].

19 листопада 2020 р. Міністр закордонних справ України Д. Кулеба провів розмову по відеозв'язку із Президентом Світового Конгресу Українців (СКУ) П. Ґродом. Д. Кулеба висловив переконання, що Україна потребує нової ефективної державної політики щодо закордонного українства. Він поінформував Павла Ґрода, що МЗС вже почало роботу над її створенням та запрошує СКУ, як провідну організацію закордонного українства, взяти активну участь у її розробці спільно з міністерством [3]. У серпні 2018 р. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) Національного університету «Львівська політехніка» провів перший світовий форум українознавчих суботніх та недільних шкіл, на якому були присутні викладачі тридцяти шести країн. Форум доручив МІОК розробити для них інтерактивну карту. В результаті був запропонований проєкт «Український освітній всесвіт» як комунікативна онлайн-платформа для обміну досвідом та навчальними матеріалами.

У 2019 р. авторським колективом НДІУ в співпраці з МОН України була розроблена навчальна програма «Я і Україна» з курсу українознавства для суботніх та недільних шкіл українського зарубіжжя, розрахована на фахівців українських освітніх закладів за межами України, учителів суботніх та недільних шкіл українського зарубіжжя, а також батьків, які виховують своїх дітей на традиціях української національної культури [8]. Програма містить 2 частини, які складаються з 10 модулів: – 1-ша частина розрахована на початковий рівень УМІ А1-А2 (В1) і вікову аудиторію 6–9 років; – 2-га частина – рівень володіння В1 – В2 (С1) і вікову аудиторію 10–15 років [8, с. 110].

Проте, сьогодні ми вимушені наголосити на відсутності дієвої державної програми підтримки та розвитку українського шкільництва за кордоном, яка була б спрямована на збереження етнопольності ідентичності української молоді. Актуальність такої програми викликана, у першу чергу, значним посиленням в умовах глобалізаційних викликів процесу асиміляції зарубіжних українців з іншомовним середовищем, зростанням кількості вихідців з України, які ідентифікують себе з російськомовним середовищем тощо.

З метою забезпечення отримання початкової, базової та повної середньої освіти і документів державного зразка, які підтверджують освітні рівні, здобуті як дистанційно, так і екстерном, особам, які тимчасово чи постійно проживають за межами України у 2007 р. було створено Міжнародну українську школу. Наразі МУШ координує діяльність закордонних українських навчальних закладів, у яких вивчається або ведеться викладання українською мовою, надає методично-інформаційну підтримку закордонним шкільним осередкам. Існує українська важлива проблема фінансування видатків із Державного бюджету України на діяльність МУШ, особливо видатків на відрядження для проведення

семестрової та державної атестації, супроводження дистанційних курсів тощо.

Варто зазначити, що невеликий відсоток учнів з числа мігрантів планує здобувати вищу освіту у ВНЗ України. Тому, попри важливість існування і державної підтримки МУШ, основним завданням державної політики України має стати налагодження співпраці з суботними та недільними школами українознавства за кордоном, в яких сформувалася новаторська система як навчання, так і виховання кількох поколінь молоді, відірваної від етнічної батьківщини. Вивчення в цих школах таких предметів, як українська мова, література, історія, географія, культура, забезпечує підтримку традицій, культурних і духовних надбань українського народу в українських громадах за кордоном та дає змогу виховувати українську діаспорну молодь в усвідомленні своєї етнонаціональної ідентичності [9, с. 222].

Сьогодні на сайті МОН України, окрім вище зазначеної програми, кількох посібників і розробок уроків, відсутній методичний комплект для навчання закордонних українців. Це є суттєвою проблемою для вчителів, які вимушені адаптувати мало придатні для закордоння підручники для закладів освіти України. При цьому варто зауважити, що школи українознавства за кордоном утримуються за рахунок добровільних пожертв членів громади та батьків, вчителі переважно працюють на добровільних засадах або за символічну оплату, маючи при цьому основне місце роботи. Також часто до викладання залучаються вчителі, які не мають фахової освіти, студенти, які навчаються за програмами обміну. Більшість учнів в таких освітніх осередках дошкільного та молодшого шкільного віку. Тому освітня діяльність спрямована переважно на розвиток творчих здібностей дітей через долучення до української традиційної культури. З точки зору методичних підходів через обмеженість у часі (переважна більшість учнів займаються 1 раз на тиждень протягом 4–6 годин) особливістю таких шкіл є інтегративний творчий характер навчальних матеріалів, спрямованих, насамперед, на прищеплення любові і стійкого інтересу до вивчення рідної мови і культури. Важливим аспектом у діяльності шкіл українознавства є гуртування громади через проведення традиційних українських народних свят, патріотичних і шкільних заходів із залученням членів родин вихованців.

Через брак державної підтримки і забезпечення українського освітнього процесу за кордоном учительська спільнота намагається шляхом консолідації зусиль самостійно шукати шляхи виходу з цієї ситуації. Зокрема, 28–29 листопада 2019 р. в м. Гаазі (Нідерланди) відбулася Міжнародна конференція освітян діаспори «Українська закордонна школа – крок в майбутнє», на якій обговорювалися актуальні проблеми діаспорних шкіл. Організатором конференції виступила фундація «Українці в Нідерландах»,

голова Віра Луценко-Зваан, за сприяння Посольства України в Королівстві Нідерландів. Учасниками конференції стали близько 40 вчителів з Франції, Німеччини, Італії, Данії, Норвегії, Португалії, України, Нідерландів. Під час конференції також порушувалися питання статусу закордонного вчителя, використання сучасних технологій тощо. Окремим акцентом конференції була адаптація підходів Нової української школи до закордонних шкіл вихідного дня.

На конференції було презентовано проєкт «Глина», серія українознавчих воркбуків – дитячих інтерактивних книг з активностями, які супроводжуються історичними, методичними та психологічними коментарями. До цього проєкту долучилися освітяни з різних країн. І на сьогодні серія складається з 17 воркбуків для різних вікових груп: «Мені це смакує» (2–4 роки), «Мені це личить» (4–6 років), «Козаки» (5–7 років), «Я творю місто» (7–9 років), «Мандри творчих українців: Венеція, Париж, Нью-Йорк» (10–13 років) тощо [6]. Ці воркбуки доступні в онлайн режимі і користуються великою популярністю серед вчительської і батьківської спільноти не лише за кордоном. У травні цього року видавництво Discursus надрукувало перші примірники із серії українознавчих воркбуків «Козаки правлять країною».

Безумовно, що у процесі реформування системи освіти в Україні, потребують змін й оновлення методичні підходи до викладання українознавчих дисциплін за кордоном. Це не потребує суттєвих фінансових видатків з боку держави, варто було б скоординувати роботу методистів, науковців, створити творчу групу чи педагогічну лабораторію, яка б спеціалізувалася на розробці навчальних і методичних матеріалів для шкіл українського зарубіжжя та їхнього представлення на спеціалізованій онлайн платформі. Проте закордонне українство постійно вдосконалює і розповсюджує новітні методичні практики. Наприклад, проблематику білінгвальної освіти та вивчення мови через розвиток емоційного інтелекту досліджує Г. Барляк, учителька початкових класів, керівниця Центру вивчення та плекання рідної мови «Зернятко» (м. Брешія, Італія): «Дітям, які не є носіями мови, складно запам'ятовувати незнайомі слова. Молодший школяр мислить образно. Тому образ варто доповнювати відчуттям». Для обміну досвідом та організації спільних проєктів Г. Барляк створила групу для вчителів початкової школи «Майстерка цікавих уроків у початковій школі».

Незважаючи на те, що українська держава так і не спромоглася створити необхідний науково-освітній методичний контент і педагогами діаспори довелося самостійно створювати власні освітні інституції, програми, підручники, закордонна українська спільнота прагне отримувати нові знання від науковців-теоретиків з України. Про це йдеться у відкритому листі Спілки українських освітян діаспори (СУОД) до Міністерства освіти і науки та Міністерства

закордонних справ України у березні 2020 р. У цьому листі СОУД акцентує увагу на негативних наслідках у разі ненадання державою достатньої уваги та підтримки українському шкільництву за кордоном: «... якщо шкільництво в діаспорі не отримує підтримки, уже наступне покоління українців, наприклад, у Європі 2030, українською не заговорить ... до півтора десятка інституцій, академічних та інших наукових закладів в Україні мають слово «діаспора» в своїй назві чи на порядку денному. Приблизно стільки ж – українську освіту за кордоном. Проте, за майже 30 років незалежної України ці напрацювання так і лишилися паперово-теоретичними, часто зовсім без уваги про діаспорні реалії» [11].

Висновки і пропозиції. Попри наявні відмінності та особливості діяльності освітніх осередків за кордоном, простежується єдине проблемне поле їх функціонування. Це, в першу чергу, недостатня підтримка української держави, як фінансова, так і методично-організаційна, відсутність адаптованих підручників та посібників для суботніх та недільних шкіл, брак літератури українською мовою, визначення статусу та державної підтримки українського вчителя за кордоном тощо. Актуальною є розробка Державної програми щодо розвитку освіти і науки за кордоном. Постійна дієва співпраця в галузі освіти, культури, сталою інформаційною зв'язку зможуть пригальмувати зростаючу асиміляцію діаспори та зберегти етнопонаціональну ідентичність української молоді за кордоном. Тому пріоритетні напрямні державної політики, діяльності державних інституцій щодо забезпечення освітніх та культурно-інформаційних потреб, залучення до співпраці українських науково-освітніх інституцій виступають необхідною домінантою у вирішенні нагальних проблем освітнього простору української діаспори, яка, в свою чергу, репрезентує Україну за кордоном, сприяє формуванню її позитивного іміджу на міжнародній арені.

1. Божук Л. Шкільництво закордонних українців як спосіб ширення українськості. *Українство у світі: традиційність культури та спільнотні взаємини*: [монографія]. Київ: ЗАТ «Нічлава», 2004. С. 198–213.

2. Бойко С. Співпраця між діаспорою та Україною в галузі українознавства. *Українознавчий альманах*, 2014. Вип. 15. С. 113–117.

3. Дмитро Кулеба та Павло Грод обговорили оновлення державної політики України щодо закордонного українства. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ta-pavlo-grod-obgovorili-onovlennya-derzhavnoyi-politiki-ukrayini-shchodo-zakordonnogo-ukrayinstva>

4. Закон України «Про закордонних українців» від 04.03.2004 № 1582-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>

5. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

6. Книгозанурення. Навчальні матеріали для роботи з дитячою книгою. URL: <https://zanurennia.wordpress.com/blog-2/>

7. Ключковська І. Галько О. Освіта українського зарубіжжя як фактор збереження етнопонаціональної ідентичності. *Українознавство*. № 4, 2006. С. 354–360.

8. Котусенко О., Михайловська Н., Ціпка А., Бойко Т., Газізова О. Краснодемська І. Хоменко О. Бойко С. Навчальна програма з курсу українознавства для суботніх та недільних шкіл українського зарубіжжя. *Українознавство*. №1 (70). 2019. С. 110–133.

9. Кравченко О. Стан українського шкільництва за кордоном у контексті етнопонаціональної ідентичності. *Українознавство*. № 1. 2011 С. 220–224.

10. Лілія Гриневич: Україна зацікавлена зберегти зв'язок закордонних українців з Батьківщиною через освіту. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2016-10-23-liliya-grinevich-ukrayina-zaczikavlena-zberegti-zv%E2%80%99yazok-zakordonnix-ukrayincziv-z-batkivshhinoyu>

11. Освітня діаспора звернулись з відкритим листом до МОН та МЗС України. URL: <https://archive.svitua.org/kolonka-podii/item/9868-osvitiany-diaspory-zvernulys-z-vidkrytyim-lystom-do-monta-mzs-ukrainy.html>

12. Сорочук Л. Консолідуєчий потенціал етнопонаціональних традицій в українському зарубіжжі. *Українознавство*. №4 (77). 2020. С. 183–190.

References

1. Bozhuk L. (2004). *Shkilnytstvo zakordonykh ukrainsiv yak sposib shyrennia ukrainskosti* [Schooling of foreign Ukrainians as a way to spread Ukrainianness]. *Ukrainstvo u sviti: tradytsiynist kultury ta spilnotni vziemyny*: monohrafiia. [Ukraine in the world: traditional culture and community relations: [monograph]]. Kyiv: ZAT «Nichlava». Pp. 198–213. (in Ukrainian).

2. Boiko S. (2014). *Spivpratsia mizh diasporoiu ta Ukrainoiu v haluzi ukrainoznavstva* [Cooperation between the diaspora and Ukraine in the field of Ukrainian studies]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Vol. 15. Pp. 113–117. (in Ukrainian).

3. Hlyna. *Ukrainoznavchi vorkbuky*. [Clay. Ukrainian studies workbooks]. [online] Available at: <https://discursus.com.ua/series/hlyna>

4. Dmytro Kuleba ta Pavlo Grod obhovoryly onovlennia derzhavnoi polityky Ukrainy shchodo zakordonnoho ukrainstva [Dmytro Kuleba and Pavlo Grod discussed the renewal of Ukraine's state policy on foreign Ukrainians]. [online] Available at: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ta-pavlo-grod-obgovorili-onovlennya-derzhavnoyi-politiki-ukrayini-shchodo-zakordonnogo-ukrayinstva>. (in Ukrainian).

5. *Zakon Ukrainy «Pro zakordonykh ukrainsiv» vid 04.03.2004 № 1582-IV*. [Law of Ukraine “On Foreign Ukrainians” of 04.03.2004 No. 1582-IV]. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>. (in Ukrainian).

6. *Zakon Ukrainy «Pro povnu zahal'nu seredniu osvitu» vid 16.01.2020 № 463-IX*. [Law of Ukraine “On Complete General Secondary Education” of 16.01.2020 No. 463-IX.] [online] Available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/lavs/show/463-20#Tekht>. (in Ukrainian).

7. Kliuchkovska I. Halko O. (2006). *Osvita ukrainskoho zarubizhzhia yak faktor zberezhennia etnonatsionalnoi identychnosti* [Education abroad in Ukraine as a factor in preserving ethno-national identity]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. 4. Pp. 354–360. (in Ukrainian).

8. Kotusenko O., Mykhajlovs'ka N., Tsipko A., Bojko T., Hazizova O. Krasnodems'ka I. Khomenko O. Bojko S. (2019). *Navchal'na prohrama z kursu ukrainoznavstva dlia subotnikh ta nedil'nykh shkil ukrains'koho zarubizhzhia* [Ukrainian Studies. Curriculum for Ukrainian Weekend Schools Abroad]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. 1(70). Pp. 110–133. (in Ukrainian).

9. Kravchenko O. (2011). *Stan ukrainskoho shkilnytstva za kordonom u konteksti etnonatsionalnoi identychnosti* [State of Ukrainian school membership abroad in context of ethnical and national identity]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. № 1. Pp. 220–224. (in Ukrainian).

10. Liliia Hrynevych. *Ukraina zatsikavlena zberehty zviazok zakordonnnykh ukraintziv z Batkivshchynoiu cherez osvitu* [Ukraine is interested in maintaining the connection of foreign Ukrainians with the Motherland through education]. [online] Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2016-10-23-liliya-grinevich-ukrayina-zacikavlena-zberegti-zv%E2%80%99yazok-zakordonnix-ukrayincziv-z-batkivshhinoyu>. (in Ukrainian).

11. *Osvitiany diaspory zvernuly z vidkrytym lystom do MON ta MZS Ukrainy* [Educators of the diaspora addressed an open letter to the Ministry of Education and Science and the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. [online] Available at: <https://archive.svitua.org/kolonka-podii/item/9868-osvitiiany-diaspory-zvernuly-z-vidkrytym-lystom-do-mon-ta-mzs-ukrainy.html>. (in Ukrainian).

12. Sorochuk L. (2020). *Konsoliduiuchy potentsial etnokulturnykh tradytsii v ukrainskomu zarubizhzhii* [Consolidating potential of ethnocultural traditios among ukrainians abroad]. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies). Vol. 4 (77). Pp. 183–190. (in Ukrainian).

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.28.6>
УДК 3.43:321(477)

Ірина Грабовська

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник
Центр українознавства філософ. ф-ту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ORCID: 0000-0002-7416-9541
Email: grabovskai@ukr.net

Тетяна Талько

кандидат філософських наук, доцент
Дніпровського університету ім. Олеся Гончара, м. Дніпро

ORCID: 0000-0001-5173-9540
Email: talkotm@ukr.net

Дмитро Товмаш

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії гуманітарних наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ORCID: 0000-0002-4576-0703
Email: tovmash@knu.ua,

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БІЛОРУСЬКОЇ ДІАСПОРИ В
СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ У СВІТЛІ ПОДІЙ БІЛОРУСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
ГІДНОСТІ І СВОБОДИ**

Анотація. У статті розглянуто проблему еміграції до України значної кількості громадян Білорусі через події білоруської антилукашенківської революції гідності і свободи, яка розпочалася в цій країні в серпні 2020 р. після проведення президентських виборів. Зазначено, що на початок 2021 р. чисельність тих, хто втік до України, переховуючись від репресій та переслідувань з боку білоруської влади, складала вже понад 75 тисяч чоловік. У подальшому прогнозується зростання кількості білоруських біженців до 100-120 тис.